

20. Ханмагомедов Х.Л. Дагестанское Теркме: комплексное страноведческое исследование.- Махачкала: Издат. дом «Наука плюс», 2010.-368с.
21. Цыренова И.Ж. Современные проблемы туристско-рекреационного потенциала использования национальных парков в Байкальском регионе/ География и туризм: науч.сб.- Вып.10.- Киев: Альтерпрес, 2010.- С.41-46.
22. Шастина Г.Н. Шитова Л.Ф. Лингвистика туризма: концепция сквозной языковой подготовки студентов кафедры страноведения и международного туризма/ Страноведение и регионоведение в решении проблем устойчивого развития в современном мире: Материалы междунар. науч. Конф., посвящ. 10 – летию создания кафедры страноведения и международного туризма Санкт-Петербургского гос.ун-та (15-18 апреля 2010г.)- СПб: ВВМ,2010.-С.601-604.
23. Шахмарданов З.А. Охрана природы в Дагестане: пособие для студентов и учителей- Махачкала: Дагучпедгиз, 1976.-106с.
24. Эльдаров М.М. Памятники природы Дагестана.- Махачкала: Даг.кн.изд-во, 1991.-136с.

УДК 911.3

Пестушко В.Ю.

ТУРИЗМ В МОНАКО: МІФИ ТА РЕАЛЬНІСТЬ

Стаття присвячена дослідженню туристичного ринку однієї з найцікавіших європейських країн – Монако. На основі аналізу та узагальнення даних Інституту статистики та економічних досліджень Монако, виявлена соціально-економічна роль туризму в економіці даної країни, визначені закономірності і тенденції розвитку в'їзного туризму Монако, окреслені його подальші перспективи.

Ключові слова: туризм Монако, соціально-економічна роль туризму, туристичні прибуття, рейтинг країн

The article is devoted to the research of the tourist market of one of the most interesting European countries - Monaco. Based on the analysis and consolidated data of the Institute of Statistics and Economic Studies of Monaco, a socio-economic role of tourism in this country is identified, the mechanism of development and development trends of incoming tourism of Monaco is defined as well as its future outlook is highlighted .

Keywords: tourism of Monaco, socio-economic role of tourism, tourist advents, rating of the countries.

Постановка проблеми. Монако – найменша (не враховуючи Ватикан) держава світу має усталений імідж всесвітньо відомого туристичного і рекреаційного центру. Не випадково численні друковані та Інтернет видання презентують Монако, як країну, економіка якої ґрунтується передусім на туризмі. При цьому подекуди можна прочитати, що цей клаптик європейського Середземномор'я на гірському узбережжі Лігурійського моря щорічно відвідують ледь не мільйони туристів. Відповідно майже усі жителі країни-карлика працюють виключно на туризм.

Подібні помилкові ствердження, які й до сьогодні продовжують тиражуватися й поширюватися здебільшого популярними виданнями, певною мірою пов'язані з відсутністю упродовж тривалого часу статистичних даних по Монако. Проте нині такі дані не є проблемою. Адже на початку 2011 р. був створений Інститут статистики та

економічних досліджень Монако, завдяки чому стали нарешті доступними різноманітні показники соціально-економічного розвитку країни за досить тривалий період часу [2]. Опубліковані нині матеріали цього Інституту свідчать про вочевидь помилкове і надто спрощене уявлення про цю безперечно унікальну туристичну дестинацію, яка й справді продовжує приваблювати до себе численних іноземних відвідувачів.

Аналіз останніх досліджень. Через відсутність донедавна належних статистичних даних, публікації, присвячені туризму в Монако обмежувалися загальним оглядом, що супроводжувався описом переважно туристичних принад країни. Будь-які цифрові дані розглядалися як приблизні. Між тим, саме статистична база дозволяє оцінити реальну ситуацію на ринку туристичних послуг Монако і зробити висновки щодо його майбутнього.

Мета. Проаналізувати та узагальнити наявні статистичні дані щодо стану туризму в Монако, визначити його соціально-економічну роль, а також тенденції і перспективи його подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Розвитком туризму в Монако загалом опікується Міністерство фінансів та економіки, у складі якого для цього є спеціальний підрозділ – Управління по туризму і конгресам. Цей підрозділ у свою чергу включає у себе дві структури. Один з них – Відділ індивідуального туризму (La Division Tourisme Individuel) покликаний презентувати світові Монако як дестинацію рекреаційного туризму, тобто місце гарного відпочинку і проведення дозвілля. Інший – Бюро конгресів (Convention Bureau) спрямовує свої зусилля на розвиток ділового туризму в Монако і задля цього організовує проведення в країні конференцій, семінарів, інсентив-поїздок, виставок, фестивалів тощо. Адже у Монако функціонують декілька великих найсучасніших бізнес-центрів: Центр міжнародних зв'язків, Конгрес-хол в Монте-Карло, Грімальді Форум та ін. Варто зазначити, що бюро конгресів має філії в Лондоні, Ганновері, Мілані, Нью-Йорку, Токіо, Шанхаї, Сіднеї, Нью-Делі, Москві та Дубаї.

Отже, уряд країни безумовно прагне розвивати міжнародний туризм в країні і піклується про те, щоб інтерес до Монако з боку іноземних відвідувачів не згасав. Однак це не означає, що економіка країни значною мірою залежить від туризму. Саме на це й звернув увагу світової спільноти прем'єр-міністр, державний міністр і директор з питань зовнішніх відносин Князівства Монако, під час свого виступу на 55-й сесії Генеральної Асамблеї ООН, що тривала з 18 вересня 2000 р. по 15 вересня 2001 р. Тоді він прямо зазначив, що дійсність суперечить поширеній уяві про роль туризму в Монако. Адже частка туризму у загальних доходах країни на той час складала лише 10 %. Так само високопосадовцем було звернуто увагу й на інший стереотип – казино є основним джерелом доходів Монако. Насправді, надходження від податків з боку казино становили на початку нашого століття тільки 4 % від загального обсягу державних доходів [3]. Аналіз наявних нині статистичних даних свідчить про те, що і сьогодні туризм не є провідною галуззю економіки Монако,

хоча й відіграє тут помітну роль. Передусім, варто зауважити, що туризм як окрема стаття доходів відсутній серед основних ключових секторів економіки держави. Так, в 2010 р. ВВП країни, відповідно до статистичного звіту, формувалося завдяки наступним трьом секторам економіки – сфері послуг (73%), банківській та фінансовій діяльності (16%) і промисловості (11 %). При цьому зазначалося, що майже три чверті ВВП, які у попередні роки, складала сфера послуг. Зважаючи на наведені дані, логічно було очікувати, що туризм як окрема стаття є складовою сфери послуг. Проте, за офіційними джерелами Монако сфера послуг включає себе наступні основні області діяльності: роздрібну торгівлю, оптову торгівлю, гостинність, зв'язок-телебачення, нерухомість, транспорт, шоу та аудіовізуальні послуги, адміністрування (управління) тощо. Власне туризм відсутній! Правда, згадуються туристичні фірми (*agences de voyages*), які віднесено до роздрібної торгівлі.

Опубліковані в 2013 р. дані Інституту статистики та економічних досліджень Монако так само свідчать про відсутність акценту на туризмі як окремої важливої складової формування ВВП країни. Майже 1/3 ВВП Монако формують два сектори – фінансова та страхова діяльність (16,5%) і науково-технічна діяльність, адміністративні та допоміжні послуги (15,9%). Саме другий сектор поряд з іншими різноманітними послугами та сферами діяльності включає у себе також діяльність туристичних агентств, туроператорів, послуги бронювання та супутні заходи. Крім того, ряд послуг, які зазвичай утворюють туристичний продукт, знаходимо у секторі «Інші види послуг» – це послуги з організації дозвілля і відпочинку, азартних ігор, а також спортивні послуги. Зрештою й сектор «Проживання та харчування» також можна віднести до статті «Туризм», хоча й очевидно, що послугами у закладах харчування користуються не лише іноземні гості, але й резиденти країни. Певна частка туризму присутня ймовірно і в секторі «Транспорт та складування».

Загалом, за даними М.Портера, туризм і суміжні галузі становлять майже п'яту частину ВВП Монако [1]. Отже, можна стверджувати, що давні стереотипи щодо економічної функції туризму в Монако й до сьогодні продовжують існувати. Адже, як свідчить наведена статистика, економіка Монако не замкнена на одній-двох домінуючих галузях і є досить диверсифікованою (рис.1).

Щодо соціальної значущості туризму в Монако, то й тут важко виокремити його серед інших сфер діяльності. Проте не можна не відзначити, що за чисельністю зайнятих провідна трійка секторів економіки виглядає дещо по-іншому. Найбільший відсоток зайнятих від загальної кількості працюючих в Монако (понад 45 тис. осіб), припадає на сектор «Науково-технічна діяльність, адміністративні та допоміжні послуги» – 22% (понад 10 тис.). Друге місце посідає сектор «Інші види послуг» – близько 14% зайнятих (6,2 тис.), а третє належить сектору «Проживання та харчування», який забезпечує роботою 12% (5,6 тис. осіб) працюючих в країні.

Рис. 1. ВВП Монако за провідними секторами економіки, 2011 (%)

Отже, туризм – й справді важлива складова соціально-економічного життя Монако, але далеко не єдина. Адже Монако – це економічно розвинута держава. За даними Інституту статистики та економічних досліджень Монако, ВВП на душу населення у цій країні становило у 2011 р. 51,5 тис. євро. Слід зазначити, що цей показник розраховується з урахуванням працюючих тут нерезидентів, що само по собі є унікальним випадком. Адже при населенні 35 тис. осіб, чисельність працюючих тут становить 45 тис. Це зумовлено тим, що велика кількість людей приїжджає в країну працювати з Німеччини та інших неподалік розташованих населених пунктів. Адже країна потребує робочої сили.

Варто зазначити, що в Монако, де зазвичай заробітна плата вища, ніж у сусідніх країнах, усі працюючі (за виключенням французів) податки не сплачують, незалежно від громадянства. Так само відсутні податки у князівстві й на рухоме та нерухоме майно. Разом із тим, іноземні громадяни, які працюють в Монако охоплені системою соціального страхування і у майбутньому одержуватимуть пенсію від цієї держави. Усі ці чинники відіграли свою роль у тому, що в країні проживають громадяни більш як 120 країн світу. Корінне ж населення – монегаски нараховують лише трохи більше ніж 8,5 тис. осіб (2012 р.).

Подібно до інших розвинутих країн світу, в Монако успішно функціонують різні галузі економіки. Як уже зазначалося, це передусім широкий спектр послуг (див. рис.1). Крім того, попри більш як скромні розміри території, в Монако є цілий промисловий квартал, де зокрема виробляється косметика таких відомих французьких компаній, як «Лореаль» і «Біотерм». Також тут розташовані лабораторії з виробництва гормонів групи «Мерк» – міжнародної, найдавнішої у світі хіміко-фармацевтичної компанії, що заснована ще в 1668 р. Надзвичайно швидко розвивається так званий третій сектор – інвестиційні компанії, інформатика, зв'язок, у т.ч. ультрасучасні телекомунікаційні технології.

Загалом, вкрай обмежена розмірами території, країна прагне розвивати торгівлю, високі технології і наукові дослідження та розробки.

Туризм, паралельно з іншими галузями економіки розвивається в Монако давно і успішно. Про це зокрема свідчать обсяги туристичних прибуттів (рис.2.), які у 2011 р. становили майже 300 тис. Це означає, що на 1 км² території припадає понад 147 тис. туристичних прибуттів! Такого аномально високого туристичного навантаження на територію немає жодна інша країна світу. І це без урахування екскурсантів, чисельність яких майже така сама, що й кількість туристичних прибуттів – 285 тис.

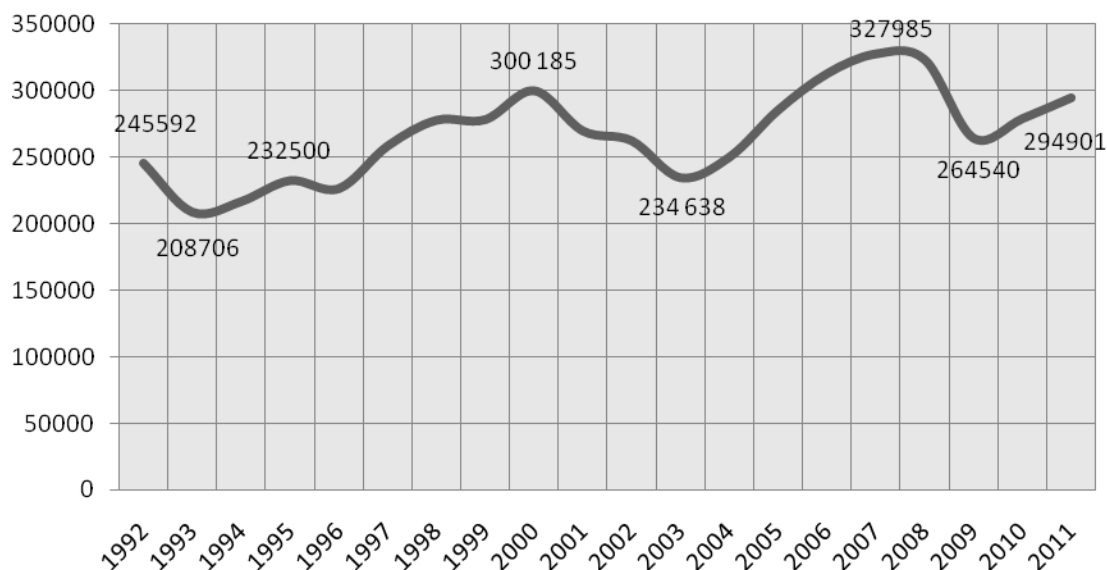

Рис.2. Туристичні прибуття до Монако

За останні 20 років обсяги іноземних туристичних потоків до Монако не залишалися сталими і загалом зросли порівняно з початком 1990-х років. Втім, ця динаміка не гарантує збільшення обсягів туристичних потоків й у подальшому. Передусім, перешкодою цьому є територіальна обмеженість. І хоча, у планах уряду Монако є подальше збільшення розмірів князівства за рахунок осушення морських ділянок, особливо великих змін у туристичних потоках чи навряд варто очікувати. Тим більше, що через глобальну економічну кризу виконання цього недешевого проекту перенесено на пізніший термін. До речі, криза продемонструвала, що Монако не є перманентно благополучною ізольованою територією посеред Європи. Навпаки, країна дуже залежна від соціально-економічних процесів, що відбуваються передусім на теренах Європи. Саме тому у Монако в 2009 р. темпи розвитку економіки знизилися на 11,5%. Подібно до більшості інших європейських країн, в 2010 р. в Монако розпочалося відновлення економіки, яке продовжувалося у 2011 р.

Зовнішні чинники безперечно впливають й на туризм, що добре видно при аналізі динаміки темпів приросту туристичних прибуттів до Монако (рис.3.). За останні 20 років саме криза, що розпочалася у 2008 р. найбільше вплинула на кон'юнктуру туристичного ринку Монако. У 2009

р. темпи приросту туристичних прибуттів тут впали більш як на 18%. Втім, це не єдиний випадок, коли мало місце різке зниження обсягу в'їзного туризму в Монако. Адже в цій країні, наче у маленькій краплині, віддзеркалюється стан загальноєвропейської економіки. В результаті, на туристичному ринку Монако, як і загалом в Європі, простежуються певні закономірності, що полягають у чергуванні періодів різкого зниження і зростання туристичних прибуттів.

Одне з найбільших падінь обсягів в'їзних потоків до Монако (-15%) спостерігалось на початку 1990-х рр. і було відлунням важливих політичних та економічних процесів на теренах Європи. Серед таких, зокрема, об'єднання Німеччини (1990 р.), розпад СРСР (1991 р.), Югославська криза 1991-1992 рр., розпад Чехословаччини, а також економічна криза, що охопила не лише пострадянські країни, але й провідні країни Західної Європи. Усі ці фактори значною мірою сприяли переорієнтації туристичних потоків.

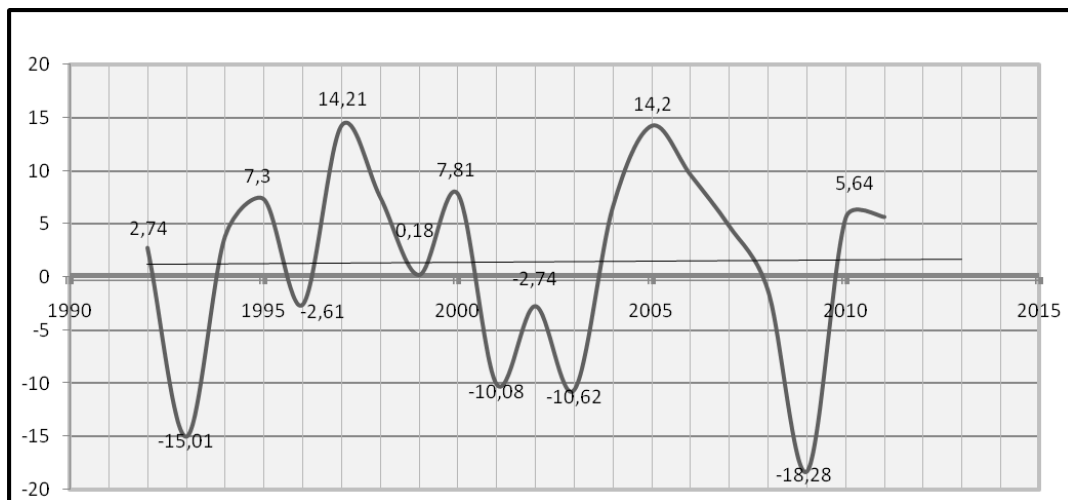

Рис.3. Темпи приросту туристичних прибуттів до Монако, %

Чергові низхідні хвилі у темпах приросту в'їзного туризму в Монако припадають на 2001 і 2003 рр. Вони так само пов'язані із значними економічними та політичними подіями. У 2001 р. почалося зниження темпів розвитку світової економіки, яке перейшло потім в економічний спад. Цей процес економічної рецесії продовжувався до кінця 2003 р., коли мало місце посилення позицій єдиної європейської валюти і безпрецедентне послаблення долара – 1 євро коштувало в Європі 1 долар 25 центів. Водночас, величезну роль у переорієнтації туристичних потоків цього періоду відіграли й політичні чинники. Перш за все, це жахливі події у вересні 2001 р. в США і у відповідь того ж року військова операція США за підтримки союзників в Афганістані після відмови талібів видати головного підозрюваного в організації терористичних повітряних атак на Нью-Йорк та Вашингтон. Загальне занепокоєння безпекою повітряних авіаперевезень та зростанням рівня тероризму підсилюється

авіакатастрофою у листопаді 2001 р. над Нью-Йорком пасажирського літака з численним людськими жертвами (хоча версія теракту пізніше була відхилена). Отже, не випадково у 2001 р. з помітно зменшилася кількість прибуттів до Монако передусім з основних країн-постачальників туристів – Італії, Франції і особливо США.

Зниження обсягу в'їзного туризму у Монако в 2003 р. було зумовлено не лише економічними чинниками, але й поширенням по світу епідемії атипової пневмонії, що налякала багатьох потенційних туристів. Крім того, вплинуло й чергова хвиля посилення терористичної активності, що певною мірою було спровоковано вторгненням в Ірак військ міжнародної коаліції на чолі з США з метою повалення режиму Саддама Хусейна. Загалом, з 1992 р. до кінця минулого століття темпи приросту туристичних прибуттів до Монако стрімко зростали – близько +3% у 1992 р., більш як 7% у 1995 р., більш як +14% у 1997 р. Ситуація різко погіршилася саме після зазначених подій 2001 і 2003 рр. І хоча в 2004-2005 рр. темпи приросту в'їзного туризму повернулися до своїх найкращих показників останнього десятиліття 19 ст. (більш як +14% у 2005 р.), наступні роки виявилися далеко не кращими. Остаточно позитивний тренд розвитку в'їзного туризму Монако змінився на негативний за результатами 2009 р., у розпалі останньої за часом глобальної економічної та фінансової кризи. За станом на 2011 р. загальний тренд розвитку в'їзного туризму у Монако за попередні 20 років відображає певну стагнацію (рис.3.). Безумовно, ця ситуація, в якій через глобальну кризу опинився туристичний ринок Монако вочевидь не задовольняє уряд цієї країни. З метою боротьби з падінням попиту на туристичні послуги Монако і забезпечення зростання економічної ролі туризму була розроблена нова стратегія, яка знайшла свій вираз в документі «Дорожня карта 2009-1013».

Очевидно, що подальші плани країни щодо відновлення ситуації на туристичному ринку мають враховувати чимало різних аспектів, у т.ч. й те, хто є туристичними країнами-донорами для Монако. Багато років поспіль за кількістю іноземних відвідувань Монако домінувала Італія. Друге місце традиційно посідала Франція, а третє – США. Однак після вересневого теракту в США у 2001 р. на третє місце серед найактивніших відвідувачів Монако вийшла Великобританія. А з початком глобальної кризи у 2008 році змінився й лідер в провідній трійці. Ним стала Франція, яка у подальшому з кожним роком зміцнювала свої позиції у даному рейтингу (рис.4.).

За станом на 2011 р. на лише дві країни – Францію та Італію – припадає 40 % усіх туристичних прибуттів до Монако. Якщо ж додати до них прибуття з Великобританії, то одержана сума буде становити половину усіх прибуттів до Монако. Крім цієї трійки значними обсягами виїзного туризму до Монако вирізняються США і Росія – понад 22 тис. і більш як 17 тис. осіб відповідно. Інші країни, резиденти яких найбільше відвідують Монако (в порядку зменшення чисельності прибуттів) – це Німеччина (понад 13 тис.), Швейцарія (близько 9 тис.), Іспанія (близько 6

тис.), Австралія (понад 5 тис.) і Японія (близько 5 тис. осіб), що замикає топ-десятку у даному рейтингу країн. Отже, діапазон відвідувань навіть з провідних країн є досить великим. З інших держав, особливо віддалених, як от Мексика або Аргентина до Монако приїжджають зовсім мало – за рік менш як 1 тис. відвідувань (кожна окремо).

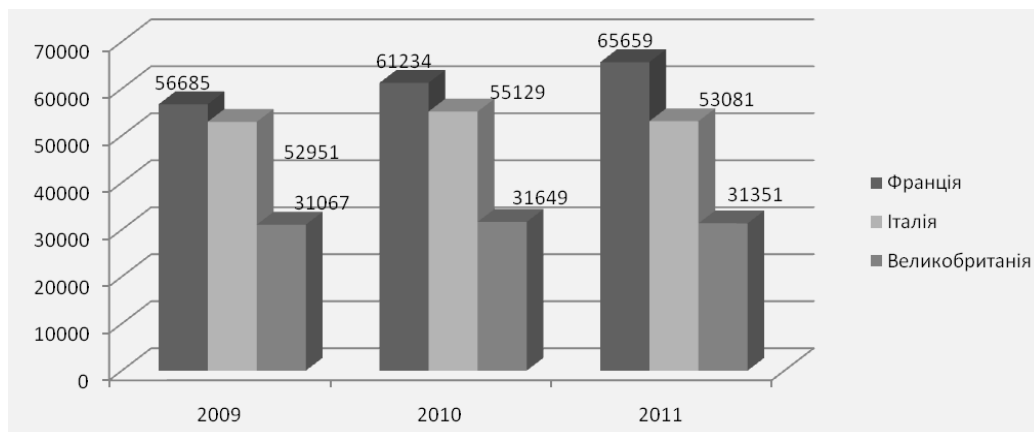

Рис. 4. Туристичні прибуття до Монако за провідними країнами (кількість осіб)

Звертає на себе увагу той факт, що рейтинг країн за чисельністю генерованих туристичних прибуттів і здійснених ночівель в Монако не співпадає. Так, мешканці Росії, попри меншу, порівняно із США, кількість прибуттів, здійснюють у Монако більше ночівель (4-е місце). Так само, виділяються кількістю ночівель й резиденти Бельгії (8-е місце), хоча за чисельністю прибуттів вони не потрапили до провідної десятки (табл.1.).

Упродовж року чітко простежується сезонність, характер якої відповідає загальносвітовій закономірності розподілу туристичних потоків. Суть її полягає у зростанні прибуттів до Монако в літні місяці і у перший місяць осені (загалом це становить понад 40% загального обсягу) і зменшенні їх (приблизно до 15%) у зимові місяці.

Нерівномірність туристичних потоків до Монако певною мірою пом'якшується завдяки діловим подорожам до цієї країни. Частка туристичних поїздок в Монако з бізнес-цілями становить 20% (усі інші відвідування – з метою відпочинку, проведення дозвілля і на свята). Останніми роками тут щорічно відбувається понад 550 конференцій і нарад. При цьому найбільше різноманітних заходів припадає на весну й осінь. Загалом діловий туризм в Монако відіграє помітну економічну роль, оскільки в середньому кількість ночівель, які здійснюють упродовж року учасники ділових подорожей, зазвичай становлять 20-30% від загальної річної чисельності туристичних ночівель у цій країні.

Для прийому іноземних гостей в країні працює 14 готелів (на площі в 2 км²!), що мають рівень комфорту від двох до п'яти «зірок». При цьому кількість готелів різного рівня комфорту однакова (по чотири), за виключенням двозіркових засобів розміщення (табл.2.).

Табл.1.

Кількість ночівель туристів в Монако за провідними країнами

<i>Країна виїзду</i>	<i>Роки</i>				
	<i>2007</i>	<i>2008</i>	<i>2009</i>	<i>2010</i>	<i>2011</i>
Франція	137 226	142 395	132 822	143 867	153 985
Італія	144 124	155 856	131 312	136 767	134 476
Великобританія	118 825	136 874	94 283	96 125	95 041
Росія	41 081	77 566	65 409	70 750	78 084
США	99 777	85 968	67 189	72 309	74 133
Німеччина	35 717	40 176	38 001	35 831	41 176
Швейцарія	28 258	30 275	24 122	24 540	26 247
Бельгія	18 419	18 492	17 023	16 352	16 280
Іспанія	20 704	16 686	16 282	15 537	15 854
Австралія	17 850	18 748	15 395	13 124	13 931
Загалом	943 921	943 509	778 451	817 011	852 578
<i>Щорічні темпи приросту, %</i>	3,09	-0,04	-17,49	4,95	4,35

Табл.2.

Місткість готелів Монако (2012 р.)

<i>Категорія готелю</i>	<i>Кількість готелів</i>	<i>Кількість місць</i>	<i>Кількість номерів</i>
2 «зірки»	2	80	41
3 «зірки»	4	896	445
4 «зірки»	4	2451	1389
5 «зірки»	4	1215	633
<i>Загалом</i>	<i>14</i>	<i>4642</i>	<i>2508</i>

Загалом усі готелі Монако мають понад 2,5 тис. номерів і здатні прийняти понад 4,5 тис. відвідувачів. Цікаво, що в цій небідній країні найпопулярнішими є тризіркові готелі. У липні місяці заповнюваність номерів тут сягає майже 90%. Загальна заповнюваність номерів в усіх готелях перевищує 60%. Свої послуги харчування пропонують 108 ресторанів!

Насамкінець варто зазначити, що Монако належить до тих країн, де велику роль серед відвідувачів відіграють те, хто є учасниками круїзів. І хоча за методологією UNWTO круїзних пасажирів не рекомендовано включати до категорії іноземних туристів, їхня кількість в Монако не може не привернути увагу в контексті вкрай обмеженої території країни. В 2012 р. круїзні судна здійснили в цій країні 184 зупинки, внаслідок чого на берег сходило понад 232 тис. круїзних пасажирів. Найбільше відвідувачів з круїзних суден було в вересні (понад 53 тис.) і в травні (39,5 тис.). Натомість січень-лютий – мертвий сезон в круїзному туризмі біля берегів Монако.

Висновки. Аналіз наявних статистичних даних щодо стану туризму в Монако дозволяє виявити наступне:

1. Поширене уявлення щодо соціально-економічної ролі туризму в економіці Монако є перебільшеним і не відповідає дійсності.
2. Туризм в Монако є однією з важливих галузей господарства князівства, якому загалом притаманна диверсифікована економіка з акцентом на розвиток торгівлі, високих технологій, наукових досліджень та розробок.
3. Туристичний ринок Монако характеризується чергуванням періодів різкого зниження і зростання туристичних прибуттів, що свідчить про його залежність від соціально-економічних та інших чинників, що відбуваються у світі і передусім на теренах Європи.
4. Загальний тренд розвитку в'їзного туризму у Монако за період 1992-2011 рр. відображає певну стагнацію, що значною мірою зумовлено останньою за часом глобальною кризою.
5. Перспективи розвитку туристичного ринку Монако визначатимуться не лише реалізацією стратегії на відновлення високих темпів попередніх років, але й зовнішніми чинниками.

Використані джерела:

1. Michael Porter. MONACO'S TOURISM CLUSTER. *Microeconomics of Competitiveness. Final Paper.*, 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.isc.hbs.edu/pdf/Student_Projects/Monaco_Tourism_2011.pdf
2. Monegasque Institute of Statistics and Economic Studies. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.monacostatistics.mc/>
3. Организация Объединенных Наций. Пятьдесят пятая сессия. 11-е пленарное заседание. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/ru/ga/55/plenary/monaco.pdf>

УДК 911.3

Матвієнко Н.М.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ ІНДІЇ

Охарактеризовано сучасний стан та перспективи розвитку туризму Індії. Розглянуто особливості туристичної інфраструктури. Проаналізовано місце Індії у рейтингу країн світу за індексом конкурентоспроможності сектора туризму.

Ключові слова: туристична інфраструктура, конкурентоспроможність, транспортна інфраструктура, маркетингова кампанія.

Охарактеризованы современное состояние и перспективы развития туризма Индии. Рассмотрены особенности туристической инфраструктуры страны. Проанализированы место Индии в рейтинге стран мира по индексу конкурентоспособности сектора туризма.

Ключевые слова: туристическая инфраструктура, конкурентоспособность, транспортная инфраструктура, маркетинговая кампания.

The current state and prospects of development of tourism in India are characterized. The features of the tourism infrastructure of the country are considered. The place of India in the ranking of countries according to the index of competitiveness of the tourism sector are analyzed.

Keywords: tourism infrastructure, competitiveness, transport infrastructure, marketing campaign.